

La conversió ecològica del monestir de Poblet

Lluc Torcal

Pare Prior del Monestir de Poblet

LA NOVA ENCÍCLICA DEL PAPA FRANCESC, tot recordant les paraules del Papa sant, Joan Pau II, invita els catòlics i tots els homes de bona voluntat a realitzar una conversió ecològica: «Sucessivament [Joan Pau II] va cridar a una conversió ecològica global».¹ El Papa mateix invita en la nova encíclica els cristians espirituals que pensen que no s'han d'embrutar les mans en les coses d'aquest món a realitzar una conversió ecològica. «Pero también tenemos que reconocer que algunos cristianos comprometidos y orantes, bajo una excusa de realismo y pragmatismo, suelen burlarse de las preocupaciones por el medio ambiente. Otros son pasivos, no se deciden a cambiar sus hábitos y se vuelven incoherentes. Les hace falta entonces una conversión ecológica, que implica dejar brotar todas las consecuencias de su encuentro con Jesucristo en las relaciones con el mundo que los rodea».² I afegeix, per deixar ben clar que sobre aquest punt no podem ser indecisos: «Vivir la vocación de ser protectores de la obra de Dios es parte esencial de una existencia virtuosa, no consiste en algo opcional ni en un aspecto secundario de la experiencia cristiana».³

Al monestir de Poblet, des del 2007, i a tota la Congregació Cister-

1. JOAN PAU II, Catequesis del 17 de gener de 2001, a FRANCESC, *Laudato si'*, 5.

2. FRANCESC, *Laudato si'*, 217.

3. *Ibid.*

El programa *Cosmos Poblet* és un projecte integral de servei al país, a la cultura, a la societat, a l'entorn natural i a l'Església.

cenca de la Corona d'Aragó, des del 2009 oficialment, estem treballant per viure aquesta conversió ecològica a què ens invita tant el magisteri com la comunitat científica internacional, per bé que amb altres paraules. Per aquelles dates vam iniciar un treball que després hem anat concretant en el que hem anomenat programa *Cosmos Poblet*.

El programa *Cosmos Poblet*

Poblet és una referència històrica, arquitectònica, simbòlica, religiosa i espiritual de primer ordre tant a Catalunya com dins la comunitat cistercenca. Amb els anys, també s'ha convertit en un referent del turisme de la zona i en el recurs cultural més important del territori d'influència. El monestir de Poblet és en un dels moments clau de la seva història recent, aposta per una millora en la qualitat de vida de la comunitat que viu dins el monestir i per la dels milers de visitants que, any rere any, el visiten per a conèixer tant aquesta comunitat com un dels monuments clau de la història de Catalunya, Aragó, València i les Illes Balears. En aquests moments, el monestir és en procés de canvi cap a una aposta ferma per col·laborar en la sostenibilitat de l'espai, per col·laborar en la formació del jovent del territori en risc d'exclusió social i per millorar la qualitat de la visita i dels continguts que s'expliquen. Un canvi que pretén mirar endavant, cap a un futur, proper i llunyà, en què el monestir s'obre al món per mitjà dels recursos i les estratègies que s'han anat dissenyant amb relació a tot el conjunt monàstic i els que es dissenyaran en el futur.

El programa *Cosmos Poblet* és un projecte integral de servei al país, a la cultura, a la societat, a l'entorn natural i a l'Església. En efecte, fou voluntat fundacional de Ramon Berenguer IV que Poblet fos «un focus de pregària i de treball, un exemple de cultura i d'explotació

agrícola, és a dir, un ferment de fe i de civilització».⁴ La comunitat monàstica ha intentat ser al llarg de tota la seva secular història aquest ferment de fe i civilització i és el compromís que l'actual comunitat, en ple segle XXI, ha volgut renovar de nou establint el Programa *Cosmos Poblet*. En els darrers anys, el monestir de Poblet ha començat un procés de canvi, modificació, ampliació i obertura que s'ha traduït en la posada en marxa de diferents obres i serveis destinats als visitants i hostes, i també una completa revisió del conjunt del monestir tenint en compte la responsabilitat envers la natura i els principis de la sostenibilitat i el respecte cap als recursos naturals.

Concretament el Programa *Cosmos Poblet* es proposa:

- Situar aquesta comunitat cistercenca com a referent de la comunicació cultural.
- Potenciar el monestir com a espai de sensibilització, gaudi i reflexió sobre l'espiritualitat universal i particular.
- Entendre el Monestir de Poblet com el centre d'un paisatge cultural d'alt interès mediambiental que ofereix múltiples opcions de visita i ús.
- Ser un projecte cultural amb un compromís envers la sostenibilitat, el medi ambient i el respecte pels recursos naturals.
- Ser un referent com a projecte cultural de qualitat basat en el rigor, la innovació i el respecte a la tradició.
- Consolidar el Monestir de Poblet com a punt de trobada per a un públic local procedent principalment de la Comunitat Valenciana, Catalunya i l'Aragó, i un públic internacional interessat per la cultura i l'espiritualitat.
- Diversificar les opcions de visita, gaudi i repòs dirigides a públics diferents.
- Consolidar Poblet com a punt final de destinació, no com a lloc de pas.
- Impulsar definitivament el posicionament de Poblet com a patrimoni monàstic amb les portes obertes al món.

Entenem, doncs, que el Programa *Cosmos Poblet* és una de les mi-

4. Agustí ALTISENT, *Història de Poblet*, 22.

llors maneres d'aportar valors nous a aquest recurs. Una oportunitat per a millorar la presència del monestir dins la societat i el món, al mateix temps que és una manera de donar-ne a conèixer la història i la manera de viure i de conviure amb la natura, en harmonia amb els nous llenguatges audiovisuals del món contemporani.

És dins d'aquest marc conceptual que la comunitat de monjos, des de l'any 2007, hem emprès el procés de conversió ecològica per millorar la nostra relació amb el medi natural, amb l'objectiu de reduir al màxim les emissions de CO₂, utilitzar energies renovables i netes, eliminar l'ús de combustibles fòssils, gestionar eficaçment l'ús de l'aigua així com el de la producció i eliminació dels residus, incorporar l'agricultura ecològica i renovar els jardins amb criteris de sostenibilitat.

Les bases doctrinals del procés de conversió ecològica

A més de les provinents del món científic, tenim tres grans fonamentacions doctrinals que ens han empès a treballar per millorar la nostra relació amb el medi natural.

a. L'Escriptura

La nostra fe ens ensenya que Déu va crear el món i el va fer bo de debò. El llibre del Gènesi, dient-nos que Déu va crear el cel i la terra, l'aigua i el sol, les plantes i tots els animals, ens ensenya, amb el seu llenguatge propi, que tot ha sortit de les mans de Déu i que tot depèn d'ell. D'aquesta manera el Gènesi no ens diu com han arribat a ser les coses, a través de quins camins han vingut a l'existència, sinó que estableix la unitat fonamental de totes les coses, la seva bondat natural i la providència de Déu envers totes elles.

Creiem també que Déu va crear l'home i la dona a la seva imatge i semblança. Alhora els va donar la terra per viure, amb el manament de créixer, multiplicar-se i custodiar la terra. La creació simbòlica de l'home i la dona a partir del fang indica la nostra interrelació amb totes les altres criatures. El fet de ser imatge i semblança de Déu, pri-

Crist ha predicat la conversió i ha portat als homes la salvació que els regenera i els renova, fent-los capaços de viure una renovada relació entre ells, en la seva Església, i de restaurar la primitiva harmonia establerta amb la creació mateixa.

vilegi únic entre els éssers naturals, ens col·loca entre aquests per tenir-ne cura. La custòdia de la terra no és mai un domini espoliador i irrespectuós amb la naturalesa, sinó la seva administració responsable o, dit en llenguatge recent, el seu aprofitament sostenible basat en el respecte per la biodiversitat, en el just repartiment dels recursos naturals i en la responsabilitat per les necessitats de la vida de la generació present i de les futures.

Malgrat aquesta vocació primigènia per la conservació de l'harmonia entre Déu i l'home i la dona, entre aquests darrers, i també entre ells i la naturalesa, que ens vingué amb el mateix do de la vida, l'home i la dona trencaren aquesta harmonia pretenent de fer-se com Déu. La irrupció del pecat i del mal en l'obra de la creació té i ha tingut conseqüències devastadores per l'entera creació: ha trencat tots els llaços que afavorien l'harmonia i ha permès que entrés en el món la violència, la destrucció i la mort. Des d'aleshores, la relació de l'home i la dona amb la naturalesa ha canviat radicalment: el jardí que era i que els sostenia s'ha convertit en causa de suor i de sofriment, d'escassetat i de fatiga; d'altra banda, el senyoriu s'ha convertit la majoria de les vegades en un espoli irrespectuós i injust, i malauradament cada vegada més intens, dels recursos naturals. De l'harmonia entre ambdós, s'ha passat a la subjugació de la natura. Déu, tot i haver expulsat l'home i la dona del paradís, no els ha abandonat del tot i, en el temps convingut des de tota l'eternitat per la seva saviesa inescrutable, ha enviat al món el seu Fill Únic per dur a terme l'obra de la reconciliació del món. Crist, en efecte, ha predicat la conversió i ha portat als homes i dones la salvació que els regenera i els renova, fent-los capaços de viure una renovada relació entre ells, en la seva Esglé-

sia, i de restaurar la primitiva harmonia establerta amb la creació mateixa. Els cristians, fidels seguidors i imitadors de Crist, som urgits fermament a continuar aquesta obra de reconciliació en tots els temps de la història i enmig de tots els pobles i de totes les terres.

b. *La tradició monàstica*

Entre els cristians de tots temps, les comunitats monàstiques han destacat pel seu desig de cercar l'harmonia perduda i la unitat de la seva vida en el seguiment del Senyor. Aquesta harmonia i aquesta unitat de la pròpia vida, quan es treballen, s'estenen com ones en un estany envers els altres germans i envers totes les criatures, de manera que els monestirs acostumen a ser recers de pau, de serenor i de bellesa.

El seguiment de Crist en el monestir es concreta en la professió solemne segons la Regla de sant Benet —marc teòric segons el qual es desenvolupa la vida d'una comunitat monàstica—, a través de la qual el monjo promet de viure com a tal, estabilitat en el monestir i, finalment, obediència a l'abat. Gràcies a aquests trets definidors, aquesta professió fa arrelar el monjo en un determinat lloc i en una determinada comunitat de manera que, així, es posen les bases per poder viure en aquella harmonia i unitat de vida de què es parlava més amunt. La vida monàstica està, doncs, fortament preparada per poder viure harmònicament amb l'entorn que la circumda. L'estabilitat en el monestir és garantida per la clausura, que no allunya del món, sinó que pretén oferir el marc necessari per centrar el monjo en la pròpia vocació. Per aquesta raó, trobem escrit a la Regla de sant Benet el que segueix: «El monestir, si és possible, s'ha d'establir de tal manera que totes les coses necessàries, és a dir, l'aigua, el molí, el forn, l'hort i els diversos oficis, s'exerceixin a l'interior del monestir, per tal que els monjos no tinguin necessitat de córrer per fora, perquè no convé de cap manera a les seves ànimes».⁵ Aquest principi d'autarquia monàstica és la font d'una vida en harmonia amb la naturalesa i del que avui en diríem una forma de vida sostenible.

Aquest principi d'autarquia monàstica és la font d'una vida en harmonia amb la naturalesa i del que avui en diríem una forma de vida sostenible.

Els monjos de Molesme, Robert (1028?-1111), Alberic (?-1109) i Esteve (1060?-1134), fidels a aquesta tradició —les indicacions dels capítols generals dels inicis suggerien que els monestirs no es construïssin ni en ciutats ni en castells ni en viles,⁶ per tal de trobar la soledat necessària que el treball de l'oració requeria—, al tombant del segle XI al XII, inicien a *Cîteaux* (Cistells o Cister), que ells anomenen el Nou Monestir, una experiència monàstica diferent, essencialment benedictina, que, amb el temps, no massa tard, s'estructurarà i esdevindrà un orde monàstic molt ben organitzat. Els iniciadors de l'aventura cistercenca es proposaren solament de viure amb més radicalitat la Regla de sant Benet tot prescindint de les inevitables adherències que el temps havia anat dipositant en la seva pràctica concreta, adherències que, bàsicament, podríem concretar així: una exagerada tendència a la proximitat i a la solemnitat en la celebració del sobri *cursus* litúrgic benedictí, i també una exagerada tendència al luxe i a la intromissió en els afers de la vida mundana. Robert, Alberic i Esteve volgueren, simplement, retrobar i assegurar unes condicions en les quals fos possible viure més a fons l'ideari de la Regla benedictina, això és, la recerca de Déu en una vida de comunitat ritmada per la pregària, la lectura i el treball.

Els valors espirituals de les comunitats cistercenques tals com la interiorització, la sobrietat i la simplicitat, han forjat un estil particular de viure, amb una cultura, un art i una arquitectura vertaders i propis. Tal i com s'ha dit: «Els monjos blancs, en comptes d'aspirar a fer una síntesi entre la realitat terrenal i la realitat de la fe, van optar decididament per abandonar el món. Com que eren mortals, però, es van haver d'endur quelcom d'aquest món. Reduir aquest quelcom,

6. *Consuetudines II, Instituta Generalis Capituli I*, en J. M. CANIVEZ, *Statuta Capitulum Ordinis Cisterciensis ab anno 1116 ad annum 1786*, Louvain 1933, 1 (13), 1134.

Per això, al llarg del temps, des dels monestirs cistercencs s'han desenvolupat unes pràctiques forestals, agràries i ramaderes de la manera més eficient i sostenible alhora, esdevenint així pioners en aquest camp a l'Europa Occidental.

convertir-lo en quasi res, i després desprendre-se'n per tal de donar-se a Déu, heus ací el que ells volien. Quants, d'entre ells, hi van reeixir? D'aquesta voluntat heroica en nasqué llur arquitectura, una de les més extraordinàries que el món hagi conegut».⁷

Forma part també de la cultura i l'espiritualitat cistercenques la convicció profunda que els boscos, les pastures, les terres de cultiu, l'aigua, els aiguamolls, i, en general, tota la creació, són un do de Déu que cal poder transmetre a les generacions futures en les millors condicions possibles —o, si més no, igual com es van rebre i mai pitjor. Per això, les comunitats cistercenques van fer-se presents en moltes de les valls despoblades de l'Europa Occidental d'aleshores, desenvolupant una gestió forestal que els permeté transformar els boscos en terres de conreu o pastures, o aprofitar-los per aconseguir fusta per a la construcció o llenya, però sense destruir els ecosistemes, sinó preservant-ne el futur. A més, la vida autàrquica que promou RB 66, i que ha estat el punt concret d'inspiració en base al qual tantes generacions monàstiques han treballat per fer del seus monestirs un lloc bell i digne on habitar, imposà als monjos blancs la recerca sistemàtica de zones amables i ben irrigades en els fons de les valls, car l'aigua abundant condicionava la possibilitat d'un aprofitament directe i efectiu. Per això, al llarg del temps, des dels monestirs cistercencs s'han desenvolupat unes pràctiques forestals, agràries i ramaderes de la manera més eficient i sostenible alhora, i han esdevingut així pioners en aquest camp a l'Europa Occidental.

7. Frédéric Van der MEER, *Atlas de l'Orde Cistercien*, 1965.

c. *El magisteri*

No hi ha cap mena de dubte que l'expressió més ferma, clara i contundent del magisteri en relació a la cura del medi natural, de la casa comú, és el regal que ens ha fet el Papa Francesc amb la seva nova encíclica *Laudato si*. Però ja al temps dels inicis de la nostra conversió ecològica, el Magisteri s'havia pronunciat amb molta claredat. En efecte, el capítol 10, del Compendi de la doctrina social de l'Església recull les principals intervencions del Magisteri en la matèria i les fonamenta en la revelació bíblica, articulant la relació de l'home amb l'univers de les coses, informant de l'actual crisi que afecta aquesta darrera relació i apel·lant a la responsabilitat comuna. Tot i l'interès d'aquest capítol, per raons d'espai, no el reproduïm en aquest article.

Posteriorment a la publicació d'aquest compendi l'any 2004, el Magisteri del Papa Benet XVI va continuar instruint els fidels sobre aquest punt de vital importància. Per exemple, en la seva visita a Loreto el 2 de setembre de 2007, deia: «Seguir Crist, estimats joves, comporta a més l'esforç constant d'oferir la pròpia contribució a l'edificació d'una societat més justa i solidària, on tothom pugui gaudir dels béns de la terra. Sé que molts de vosaltres us dediqueu amb generositat a donar testimoni de la pròpia fe en diversos àmbits socials, treballant en el voluntariat, treballant per la promoció del bé comú, de la pau i de la justícia en cada comunitat. Un dels camps on és més clara la urgència a treballar és sense cap mena de dubte el de la salvaguarda de la creació. A les noves generacions se'ls confia el futur del planeta, on són evidents els senyals d'un desenvolupament que no sempre ha sabut tutelar els delicats equilibris de la naturalesa. Abans que sigui massa tard, cal prendre decisions coratjoses, que sàpiguen recrear una forta aliança entre l'home i la terra. Cal un sí decidit en favor de la tutela de la creació i un esforç fort per invertir aquelles tendències que poden portar a situacions de degradació irreversible». En el missatge al Patriarca Ecumènic de Constantinoble del dia 7 de setembre de 2007, en ocasió de l'obertura del VII simposi sobre *Religió, ciència i medi ambient*, el Papa Benet XVI recordava les paraules que figuren al Missatge del dia mundial de la Pau de 2007: «La tutela i

La tutela i conservació del medi ambient, la promoció d'un desenvolupament sostenible, una atenció particular al canvi climàtic són afers que concerneixen greument l'entera família humana.

conservació del medi ambient, la promoció d'un desenvolupament sostenible, una atenció particular al canvi climàtic són afers que concerneixen greument l'entera família humana. Cap nació o sector de negocis no pot ignorar les implicacions ètiques presents en tot desenvolupament econòmic i social. Amb creixent claredat, la investigació científica demostra que l'impacte de les accions humanes en un lloc determinat o en una regió concreta pot tenir efectes sobre tot el món. Les conseqüències de la indiferència en relació amb el medi ambient no es veuran limitades a una regió immediata o a un poble, perquè sempre danyen la coexistència humana i, per tant, menyspreen la dignitat humana alhora que violen els drets dels ciutadans que desitgen viure en un medi ambient sa».

Un altre document important que voldríem esmentar són les reflexions que trobem en el document final de l'Assemblea plenària de l'any 2006 del Consell Pontifici per la Cultura, l'òrgan de la Santa Seu encarregat del diàleg entre la fe i la cultura moderna, titulat *La Via pulchritudinis, Cammino privilegiato di evangelizzazione e di dialogo*,⁸ que emfatitzen la importància dels múltiples valors espirituals i intangibles associats a la naturalesa i a la Creació. En destaquem aquest fragment: «Una atenció especial a la naturalesa ajuda a descobrir-hi el mirall de la bellesa de Déu. Per això, és urgent promoure una major atenció envers la Creació i la seva bellesa en la formació humana i cristiana, evitant reduir-la a simple ecologisme o àdhuc a una visió panteista. Alguns moviments (...) ajuden els joves a descobrir el projecte creador de Déu desvetllant els sentiments vinculats a l'astora-

8. Consell Pontifici per la Cultura, Assemblea plenària, 27-28 març 2006. http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/cultr/documents/rc_pc_cultr_doc_20060327_plenary-assembly_final-document_it.html

Totes les coses necessàries s'han de trobar dins del monestir. Aquesta disposició de sant Benet condiona fortament la relació que estableixen els monjos amb els recursos vitals i, per tant, amb la naturalesa, que n'és la font primordial.

ment, a l'adoració i a l'acció de gràcies. S'haurà de prestar atenció a destacar la doble dimensió de l'escolta: escolta de la Creació, que narra la glòria de Deu i escolta de Déu, que ens parla a través de la seva Creació i es torna accessible a la raó, segons l'ensenyament del Concili Vaticà I. La catequesi, en el seu esforç de formació dels infants i joves, pot servir-se amb profit d'una pedagogia desenvolupada a partir de l'observació de la bellesa de la naturalesa i de les actituds humanes fonamentals lligades a aquella: silenci, escolta, admiració, interiorització, paciència en l'espera, descobriment de l'harmonia, respecte de l'equilibri natural, sentit de la gratuïtat, adoració i contemplació».

Gestionar o contemplar?

Un problema que es pot presentar a l'hora d'establir una correcta relació amb la naturalesa es troba en com equilibrar dos components bàsics d'aquesta relació: la dimensió contemplativa i la gestió respectuosa. Aquesta problemàtica es troba també, *mutatis mutandis*, en la societat civil entre els gestors i els conservadors del medi natural.

La concepció autàrquica que del monestir té sant Benet la podem trobar sintèticament expressada en el capítol 66: totes les coses necessàries s'han de trobar dins del monestir. Aquesta disposició de sant Benet condiona fortament la relació que estableixen els monjos amb els recursos vitals i, per tant, amb la naturalesa, que n'és la font primordial. En efecte, l'aigua l'ofereix la naturalesa. *De les fonts en fas brollar torrents que s'escolen entre les muntanyes* (Sl 104,10). La naturalesa ens dona l'aigua per la pluja, per les deus, pels rierols i torrents, pels rius... i són els monjos els qui han de construir el monestir a prop

d'una d'aquestes fonts d'on brolla l'aigua, cosa que obliga els monjos a crear-ne una concreta gestió. Potser una deu pot estar dintre del recinte monàstic, però cal pensar com fer-la arribar a totes les dependències on l'aigua és necessària; cal pensar com emmagatzemar-la per als períodes eixuts... potser el monestir es pot construir a prop d'un rierol o d'un riu, però cal pensar com canalitzar l'aigua per abeurar i regar tot el monestir, cal pensar com evitar les crescudes que podrien danyar les terres del monestir o el monestir mateix... Els monjos davant de l'aigua, que han de poder trobar dins del monestir, han de pensar de quina manera gestionen aquest fonamental recurs natural. Els canals, les conduccions, les fonts i brolladors, els molins que utilitzen la força de l'aigua i el clavegueram són clars exemples de com una comunitat monàstica es relaciona amb un recurs natural des d'una perspectiva d'aprofitament respectuós, de gestió.

Però també han de tenir dins del recinte monàstic tant l'hort com el molí i el forn. Aquests dos darrers ens parlen dels cereals i del pa, concretament. L'aigua i el pa són els aliments bàsics de l'home: disposar-ne internament és la base de l'autosuficiència en els recursos.⁹ El pa s'obté de la gestió acurada de la terra: dels camps de blat que any rere any hauran de poder donar suficientment fruit per abastir la comunitat. Un recurs que ha de fructificar cada any és un recurs que es gestiona intel·ligentment: no és un recurs que s'espera que ens vingui donat per la terra *naturalment*. Cal una gestió concreta, una cultura del camp, una *agri-cultura*, que permeti que la terra fecundi i doni el seu fruit. A més, aquesta cultura s'estén a la transformació d'aquest producte: el blat s'ha de convertir en farina i per això ha de ser mòlt. Heus ací la necessitat del molí dins del monestir. Un molí que haurà de funcionar amb la força de l'aigua o del vent: un altre exemple de gestió de recursos naturals per obtenir energia en aquest cas.

I si això passa amb el blat o amb els cereals en general, tres quarts del mateix passa amb les verdures i hortalisses que constitueixen l'alimentació dels monjos. L'hort també ha d'estar en el clos del monestir. I l'hort és un exemple clar de com es gestiona la terra. Aquesta ha de

El treball manual és el més adequat per a la vida monàstica: a través de les seves mans, els monjos han de fer les pròpies collites, han de transformar els recursos que la naturalesa ens ofereix, han de gestionar-la.

fructificar de forma variada, abundant, constant, saludable, nutritiva, cosa que només s'aconsegueix si es crea una relació capaç de treballar-la, capaç d'incidir-hi humanament, capaç de gestionar-la intel·ligentment: aquesta és l'essència de l'*agri-cultura*. La base de l'alimentació dels monjos són els fruits de la terra. Els monjos no només mengen verdures crues (fruita o bé hortalisses tendres)¹⁰ sinó que també, com en el cas del blat, les transformen (menjars cuïts). La cuina és també una cultura que combina aleshores recursos naturals com el foc, l'aigua o els productes del camp. Un producte que ofereix una transformació especial és, evidentment, el raïm, del qual en surt el vi. A la mesura de la beguda, sant Benet hi dedica tot un capítol, i ens ofereix algunes consideracions importants.¹¹ El vi, beguda bàsica de l'àrea mediterrània d'on prové l'extracció cultural de Benet de Núrsia, és un altre exemple d'una relació cultural amb la naturalesa.

Com es pot veure, la gestió té en el pensament de sant Benet com a contrapartida el treball. L'ideal del treball que trobem a la Regla, sant Benet l'expressa amb aquestes paraules: «Si les condicions del lloc o la pobresa exigien que ells mateixos es fessin les collites, que no s'entristeixin, perquè és aleshores que són veritables monjos, quan viuen del treball de les seves mans, com els nostres Pares i els apòstols. Que totes les coses, però, es facin amb moderació pensant en els més febles».¹² El treball manual és el més adequat per a la vida monàstica: a través de les seves mans, els monjos han de fer les pròpies collites, han de transformar els recursos que la naturalesa ens ofereix, han de

10. RB 39, 3.

11. RB 40, 1-4.

12. RB 48 7-9.

gestionar-la. Les mans són, per tant, aquella element corporal amb què es produeix aquesta relació de gestió del monjo amb la naturalesa. La gestió de la naturalesa, però, no és bufar i fer ampolles. Sovint és una tasca feixuga i cansada, que requereix un esforç. Aquest esforç és el cost que cal pagar per tal que la naturalesa ofereixi els recursos necessaris a fi que tots els monjos tinguin el que necessitin. Sant Benet deixa a la consideració de l'abat la sobredosi de menjar i beure que caldrà donar als germans quan el treball haurà arribat a un cert grau de feixuguesa. Sovint la tasca dels monjos es veurà frustrada per les condicions naturals del lloc. La feixuguesa del treball no vindrà només per agents com ara la calor o el fred, sinó per les mateixes condicions del lloc amb les quals caldrà sempre comptar a l'hora de gestionar correctament els recursos naturals.

Hem dit més amunt que la relació amb la naturalesa té una doble component: fins ara hem analitzat la referida a la gestió respectuosa, una gestió que té com a principi bàsic pensar en les generacions futures a l'hora de relacionar-se amb els recursos naturals, és a dir, viure aquesta relació des de la perspectiva de la caritat evangèlica envers els germans presents i futurs; ens queda veure com es desplega el segon component d'aquesta relació, és a dir, el contemplatiu.

En la pregària el monjo lloa Déu per les meravelles que ha fet en la creació, en la seva vida i en la vida de l'Església. Tot i així no trobem en la Regla un text que ens parli de contemplar Déu a través de la naturalesa. De fet, ni la paraula contemplació, ni la paraula naturalesa no surten a la Regla. Si bé això és veritat, no ho és menys que la pràctica dels monjos demostra una cosa ben diferent. La mateixa configuració dels monestirs ens fa veure com aquesta dimensió contemplativa es troba ben present dins l'espiritualitat monàstica. El que em sembla molt destacable és com aquesta dimensió, d'alguna manera, brolla de l'altra. Hem vist com l'aigua és central en la vida d'un monestir. Amb l'aigua hi hem relacionat la construcció dels canals, dels molins o de les basses. Però també cal relacionar-hi la font que molts monestirs presenten al seu claustre: una font que utilitza aquest recurs no amb vista a la gestió sinó a l'embelliment del recinte amb el dringar del seu so. L'aigua esdevé així una invitació a la contemplació.

Aquests entorns de gran bellesa i harmonia, resultat de la gestió dels monjos, sempre resulten una invitació a acostar-nos a la bellesa increada, una invitació a la contemplació.

De manera semblant passa amb els jardins, especialment el del claustre. Els jardins també suposen una gestió de la naturalesa, però es tracta d'una gestió que no mira tant la producció quant a l'embelliment del recinte. És veritat que en aquests jardins s'hi han cultivat sempre plantes de propietats medicinals, o s'han emprat les flors per a alimentar-hi eixams d'abelles i produir mel; però alhora les flors i les olors que aquestes produeixen han decorat espais que han recreat la contemplació dels monjos.

Més encara, tota la gestió respectuosa de les terres, horts i boscos del monestir, generalment configura un espai al seu voltant de gran bellesa i harmonia, com és ara l'entorn de Poblet o el de camps d'espígol de Sénanque. Aquests entorns de gran bellesa i harmonia, resultat de la gestió dels monjos, sempre resulten una invitació a acostar-nos a la bellesa increada, una invitació a la contemplació. La dimensió contemplativa de la naturalesa és, doncs, present en la vida dels cenobis benedictins i no calen massa paraules per adonar-nos que amb aquesta dimensió s'activa la caritat envers Déu, perquè cada vegada que despleguem el nostre cor contemplant l'obra de la creació, el que fem és estimar Déu per damunt de totes les coses. Si l'amor a Déu i al pròxim són el cor de l'Evangelí, ambdós components de la relació amb la naturalesa que hem descobert en la vida monàstica en són les corresponents expressions. La clau de l'equilibri és a gestionar tot contemplant.

Les actuacions de la conversió ecològica de Poblet

És en base a aquest equilibri i impulsats per aquesta doctrina que a Poblet ens hem llançat a treballar per millorar la nostra relació amb

Els canvis que la comunitat ha impulsat ja són remarcables en la gestió de l'aigua, l'energia i els residus i té projectes per establir una gestió encara molt millor.

el medi ambient, per convertir-nos ecològicament, conversió que encara té més sentit quan es pensa en la dimensió contemplativa inherent a aquest canvi de conducta. Així ho expressàvem en la nostra Declaració: «Conscients, doncs, de la nostra capacitat jurídica, de les finalitats de la nostra Congregació, de les normes fonamentals segons les quals es regeix la nostra vida; conscients dels ensenyaments de la Sagrada Escripura, del Magisteri i de la nostra tradició monàstica; conscients de la urgència dels problemes mediambientals que pateix la Terra i que poden afectar greument la supervivència de la humanitat a la Terra i causar la destrucció d'aquest do diví, ens proposem fonamentalment d'establir en les nostres vides de monjos i monges, i en els nostres Monestirs, una reconversió ecològica, energètica i de recursos per pal·liar en la mesura de les nostres possibilitats els impactes negatius que poden causar els nostres Monestirs, i a assentar les bases per a una millor forma de vida de les futures generacions de monjos i monges».¹³ La comunitat, fidel a la tradició més amunt esbossada, s'orienta cap a l'autosuficiència en el camp de l'energia, l'aigua i els aliments, i persegueix, conscientment, una economia sostenible i efectiva, basada en cicles curts i tancats, en la mesura de les seves possibilitats. All llarg dels darrers anys, els canvis que la comunitat ha impulsat ja són remarcables en la gestió de l'aigua, l'energia i els residus i té projectes per establir una gestió encara molt millor.

Pel que fa a l'aigua, la comunitat es va proposar reduir el consum, recollir les aigües pluvials, reciclar les aigües grises, reduir al màxim la càrrega contaminant derivada de productes de neteja i també d'algunes pràctiques agrícoles i de jardineria agressives. A dia d'avui ja s'ha

13. Declaració de la Congregació de la Corona d'Aragó de l'orde cistercenc sobre la relació dels Monestirs amb l'entorn natural, § 27.

assolit un estalvi proper al 95% de l'aigua; s'ha resolt la contaminació causada per aigües residuals que durant uns anys havien estat abocades a llera; s'ha reduït substancialment la càrrega contaminat de les aigües residuals, que són tractades a l'estació depuradora de l'Espuga de Francolí, i es recullen les aigües pluvials que vessen al claustre major. L'estalvi s'ha aconseguit resolent les fuites de la xarxa, que eren enormes, i implantant sistemes d'alta eficiència a l'hort i els jardins com són el reg per degoteig, els difusors a les aixetes o les dutxes ecològiques. Aquestes darreres permeten estalvis del 65% de l'aigua i de l'energia i la major part del sabó.

En el camp de l'energia, l'objectiu que s'ha proposat la comunitat és la progressiva substitució de les fonts energètiques fòssils i contaminants per altres de netes i renovables a fi de reduir així les emissions de CO₂ i d'altres gasos contaminants derivats dels hidrocarburs, alhora que disminueix la contaminació acústica i lumínica. A dia d'avui ja s'ha reduït el consum dels combustibles fòssils a la meitat, aproximadament, dels d'abans de 2007, alhora que s'ha reduït també la contaminació lumínica. Això ha estat possible gràcies a un seguit d'actuacions de millora de l'eficiència energètica, que ha permès eliminar set calderes de gasoli, suprimir vàlvules, simplificar circuits, substituir làmpades convencionals per altres d'alta eficiència i LEDS. etc.; a més d'instal·lar diversos captadors solars tèrmics, per escalfar aigua sanitària, i diversos sistemes fotovoltaics (autònoms, plaques, cintes...), per generar electricitat. A més, el tancament de l'anella que garanteix l'abastament d'aigua a tot el recinte monàstic té circulació en tots dos sentits i ha permès eliminar una desena de bombes intermèdies, amb l'estalvi energètic corresponent.

En l'àmbit de l'alimentació, la comunitat vol tendir a l'autoabastiment, a partir del conreu de les terres agrícoles del Monestir, gestionades amb criteris ecològics. És així que s'ha posat en marxa una part de l'hort, amb tècniques d'agricultura ecològica, i s'ha recuperat la gestió dels espais agrícoles desatesos; s'ha adquirit una parcel·la de conreus arboris de secà, amb oliveres, ametllers, etc; s'ha recuperat el galliner i es té cura de ruscós per produir mel i millorar la pol·linització de conreus i fruiters. La compra dels aliments que encara no es pro-

dueixen es fa als agricultors o ramaders de la comarca, sempre que és possible, i es prioritza que siguin de conreu o de cria ecològics.

Pel que fa als residus, el propòsit de la comunitat és minimitzar els residus no orgànics i compostar tota la fracció orgànica dins dels terrenys del Monestir. Fins avui s'ha reduït substancialment la fracció no orgànica, que es recicla de forma selectiva, amb la separació de fraccions, en prioritzar les compres a l'engròs, i prescindir dels embalatges i embolcalls innecessaris i impulsar totes aquelles accions que podien reduir residus. Pel que fa a la fracció orgànica, després de diversos assaigs, hem optat per incorporar gallines i ànecs al Monestir que eliminen tota la fracció orgànica i produeixen ous per a la comunitat.

Fidel a la seva tradició, la comunitat vol seguir custodiant la qualitat del paisatge rural i forestal que té en propietat (unes 40 ha), i influir en el del seu entorn, per millorar la integritat ecològica, la bellesa i el silenci. Així s'ha recuperat el bosc de ribera del torrent de Pruners, amb plantació d'espècies arbòries i arbustives autòctones, i s'ha millorat l'estructura forestal, recuperant bosc adevesat, en una part de la finca forestal de Castellfollit, situada a la vall homònima, a pocs quilòmetres de distància de Poblet, en col·laboració amb l'òrgan gestor del Paratge natural d'interès nacional. Com que la comunitat considera que té una certa responsabilitat en l'àmbit del Paratge natural, canalitza la seva acció a través de la Junta rectora i de l'equip gestor. D'aquesta manera ha promogut la col·laboració amb les administracions públiques i els propietaris privats, així com l'associacionisme de propietaris forestals, per gestionar els boscos d'una manera adient, responsable i conservadora. També va proposar la redacció d'unes directrius de gestió forestal per al Paratge natural —tot i que encara no disposa de Pla especial— i va participar activament en la seva d'elaboració, fins que la Junta rectora les va aprovar per unanimitat el 2008. Recentment el Monestir ha entrat dins la Xarxa de custòdia del Territori. Poblet també col·labora amb els serveis educatius del Paratge, en sortides que es fan a l'espai natural protegit, en les Jornades del Bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades, que es fan al Palau de l'Abat, en altres actes divulgatius o commemoratius, així com en els estudis científics que es duen a terme. Finalment, la comu-

nitat monàstica vol introduir en la protecció de la natura els valors espirituals i culturals, simbòlics i religiosos, que des de les èpoques pretèrites els acompanyen, seguint les recomanacions de la Unió Internacional per a la Conservació de la Natura.

En l'àmbit de la jardineria, sempre present en la tradició monàstica, la comunitat s'ha proposat transformar el tipus de jardineria convencional que predomina en els nombrosos jardins del recinte monàstic pobletà, que sumen uns 22.000 m², basada en gespes i espècies ornamentals d'alt consum d'aigua, fertilitzants químics i productes fitosanitaris, cap un model de jardineria mediterrània, més sostenible i bella, gestionada amb criteris ecològics i basada en espècies significatives, seguint el simbolisme de la tradició bíblica i monàstica. Aquesta transformació va començar el 2011 al jardí del claustre major i amb els parterres de la plaça major adjacents a la façana de l'església.

De cara als projectes de futur, en volem destacar tres: dos en l'àmbit de l'energia i un tercer en el de la jardineria. El Monestir vol arribar a produir-se l'electricitat que consumeix, a través d'una instal·lació fotovoltaica situada a l'aparcament exterior: parlem d'uns 2000 m² de panells amb 250 kW de producció. El segon gran projecte és una central de producció de calor per a l'escalfament de tot el recinte monàstic. Estem valorant de fer-ho o bé amb biomassa o bé amb bombes de calor aerotèrmiques. Aquesta central s'hauria de gestionar de manera intel·ligent, impulsant un control actiu del consum i de la producció d'energia i de les emissions relacionades, a fi de maximitzar l'efectivitat dels diversos sistemes de proveïment. El darrer gran projecte en aquest àmbit és la creació d'un jardí bíblic singular, físicament i funcionalment vinculat a un futur centre d'interpretació. No es vol pas fer un jardí botànic bíblic, que tindria poc sentit en una comarca on el paisatge i la vegetació són tan semblants als de les terres bíbliques, sinó d'un recorregut contemplatiu a través de dotze jardins-paisatges inspirats en llocs emblemàtics de l'Antic i el Nou Testament, on les plantes comuniquin uns missatges relacionats amb una narrativa adient, involucrant així les dues dimensions més amunt explicades.

Aquest procés de conversió ecològica té arrels pregones, de coherència moral i de retorn als principis de la pròpia tradició monàstica.

Com hem vist, per a la comunitat cistercenca de Poblet, aquest procés de conversió ecològica, lluny de ser un afany de seguir la moda ecològica, té arrels pregones, de coherència moral i de retorn als principis de la pròpia tradició monàstica. La regla de sant Benet demana al monjo que tracti totes les coses del monestir com si fossin vasos sagrats de l'altar, és dir, amb consciència del valor espiritual que impregna totes les coses. La Bíblia ensenya que tota la creació és 'molt bona', i que tots els éssers vivents són 'estimats entranyablement' pel seu Creador, motiu pel qual l'actitud responsable és la custòdia de tots els dons rebuts, dels quals depèn la nostra existència terrenal, per transmetre'ls a les properes generacions, igual o millor, si és possible. L'amor al proïsme no s'hauria d'aturar en el gènere humà, doncs, sinó que hauria de seguir més enllà, en la munió d'éssers i d'elements vivents, que proclamen, cadascú amb la seva veu, com fan els monjos, la glòria de Déu. *Laudato si'*.